

Demokrati fastnar i kejsardemokrati - Chiara Bottici & Spinoza

Den parlamentariska revolution som ersatte kungaväldet saknade föreställningar om andra ordningar, om andra system. Den saknade fantasi, och just därför återskapade den kungarikets struktur.

"A people accustomed to royal authority and held in check only by it, will despise any lesser authority and hold it in contempt." "This is why a people have often been able to change tyrants but are never able to get rid of them or change the monarchical form into another form of state." (Spinoza, 1670, 2007, s 227.)

Filosofen Spinoza (1632-1677) var skeptisk till revolutioner utan fantasi och föreställningsförmåga. Med hjälp av Spinoza reflekterar Chiara Bottici kring frihetliga ordningar och nödvändigheten av fantasi för politiska förändring. Hon verkar som professor i filosofi i Europa och New York.

Parlament gör sig till kungavälde

En demokratisk revolution som inte föreställer sig andra former av demokratier än att ta över riket återskapar ett nytt kungarike. Staten, parlamentet och regeringen vidareutvecklar den utopiska struktur som formade kejsarväldet och kungariket. *Får vi bara en högre makt som styr så ordnar det sig.* Fram växer vad man skulle kunna kalla kejsardemokrati eller [demokratisk centralism](#). Det tycks som kommunister, konservativa, liberaler och socialdemokrater satte sig i sköna fåtöljer med var sitt glas rökigt maltwhisky. Varför bråka? Låt oss åtminstone komma överens om en central maktordning! Låt oss slippa bekymra oss för vad myller av demokratier skulle ställa till det för oss! Är vi överens?

"Spinoza's alleged skepticism towards revolutions goes however hand in hand with his critique of superstition and the political use of imagination more generally. This is particularly clear in the Theological-Political Treatise, where Spinoza explicitly says that revolutions are doomed to fail, because a people used to monarchy will inevitably follow the same pattern of imagination and

institute another monarch.” (Chiara Bottici , 2012, p 588.)

Avsaknad av myter producerar vidskepelse

Avsaknad av politisk fantasi pressar in det politiska i vidskepelse: det vi ser framför oss är den enda möjliga ordningen. Avsaknad av myter fångar oss i Myten.

Politisk vidskepelse använder olika begrepp för att producera det givna som givet: realism, nödvändigt, rationellt, extremism, ytterlighet, kaos. 'Realistisk vidskepelse' kan uttryckas: *Vi har en Ordning, ett System, och all verklig förändring kan bara göras inom Systemet*. Lokala revolutioner, revolutioner i periferin, eller svärmar av revolutioner, vore i så fall orealistiskt enligt denna form av politisk realism.

Vidskepelse blir en delförklaring till varför demokratier i nationalstater, nationella intresseorganisationer samt folkrörelser gärna utformas som kungariket. Idealbilden blir en pyramid med ett styrande riksorgan högst upp. Denna utopi skulle kunna kallas kejsardemokrati eller [demokratisk centralism](#). Demokratisk centralism omvandlar suveränen till riksstyrelse, riksdag eller regering. Och kejsarens krigsmakt omvandlas till nationell militär.

Demokratisk centralism använder föreställning om samhället som en [stor sfär](#) som vi skulle vara instängda i. Identitetspolitik uppfinns: utopin är att stat, folk (nation), landområde (land), språk, kultur ska bli ett. Levande samhällen som kretsar kring torg trängs undan av en föreställning om Samhället som en väldig [container](#).

Lydiga medborgare återskapar varandra som undersåtar.

Det som den borgerliga revolutionen tillför jämfört med äldre former av kejsarvälde är individualismen. Den borgerliga revolutionen instiftar microkejsare där individen är Herre över sig själv, över sina upplevelser, tankar och handlingar. Individen som en mini-härskare växer fram ur föreställningen om en rationellt handlande individ som har sig själv i centrum. Samtidigt som föreställningen om individen som härskare över sig själv återskapas undersåten genom lydiga medborgare. Denna motsägelse genererar en ömsesidig energikälla.

Fantasier förverkligar

Politiskt realiserande realiserar genom fantasi. Politisk förändring kräver att vi övar oss i att föreställa oss möjligheter utöver det givna. Det politiska samtalet kräver fantasi. Utan fantasi vore politik inte politik utan snarare administration och rutin. Hmm, fast även administration kräver fantasi.

Verklighet skulle vara obegripligt utan fantasi. "Va? Har månen en baksida?" "Men vaa! Varför skulle du behöva gå i en skola?" "Ääh! Varför skulle vi investera i sjukvård?"

Förverkligande realiserar genom att vi kan föreställa oss något annat. Detta gäller såväl hantverk, vetenskap som politik.

Fantasin är lika viktig för den härskande ordningen som för den revolutionära förändringen. Oförmågan att föreställa sig en annan ordning är i sig en fantasi. Att andra ordningar skulle vara omöjliga, att de skulle vara orealistiska, är vidskepelse visar Spinozas filosofi.

I proteströrelser kan denna vidskepelse ta sig uttryck i negationen, vara emot. Istället för att bygga bättre ordningar så negeras den bestående ordningen. Protesten blir då att inte vilja. Viljan att inte vilja. Istället för att bygga och föreställa sig nya ordningar vänder en sig mot Ordningen. För det finns ju ingen annan ordning att vända sig till.

Men även en revolutionär vision om en viss bestämd Ordning; en Annan ordning vilken skulle vara den enda ordning som verkligen kan ersätta den nuvarande; även en sådan revolutionär vision är vidskepelse. Fantasi mångfaldigar möjligheterna.

Att komma förbi vidskepelse är inte att bli strikt saklig eller logisk, menar Spinoza, inte heller att vi skulle behöva mer fakta eller mer information. Vidskepelse övervinns med fantasi, föreställningar om andra möjligheter. Fantasifullt förverkligande övervinner politisk vidskepelse.

Fantasier är kroppsliga och materiella

Föreställningar, idéer, myter, fantasier är del av det materiella, de är materialiserande. De lever inte i en egen idévärld vid sidan av den materiella

verkligheten.

Chiara Bottici ovanliga läsning av Spinoza tar bort dualism mellan kropp och tanke, mellan den verkliga materiella världen och idévärlden. Föreställningar och fantasier är verkliga, och de är del av verkligheten. Lögner, falska föreställningar, är del av verkligheten såväl som sanna föreställningar.

Genom denna speciella läsning av Spinoza överskrider hon föreställningen om att föreställningar är representationer. Representationer av en annan värld. En värld som vi föreställer oss som mer verklig än våra föreställningar om den världen.

Att en lögn är verklig så fort den uttalas innebär inte att den är sann. Genomsådandet av lögner sker främst genom en väl utvecklad föreställningsförmåga, menar Spinoza.

"Imagination has a bodily grounding; the mind is just the body that is felt and thought. Furthermore, an idea is for Spinoza "a conception of the mind." In contrast to Descartes, for whom an idea is a content that the mind has, Spinoza emphasizes that ideas imply an action". (Chiara Bottici , 2012, p 592.)

Per Herngren

2013 12 10, version 0.2.2

Referens

Chiara Bottici , "Another Enlightenment: Spinoza on Myth and Imagination", *Constellations Volume 19*, No 4, 2012.

Benedict De Spinoza, *Theological-Political Treatise*, Cambridge University Press, 2007, original 1670.